

A terminológiai munka jelentősége az IKEA-ban a belső kommunikáció és a fordítási folyamat szempontjából*

Faludi Andrea

E-mail: faludiandi@gmail.com

Kivonat: A tanulmány olyan deskriptív terminológiai munkát mutat be, amelynek célja egy belső kommunikációs kieszótár készítése. Középpontjában az IKEA Lakberendezési Kft. Budaörs belső kommunikációs nyelvének terminológiai szemléletű vizsgálata áll. A vizsgálat az IKEA-szótár készítésén keresztül mutatja be a szaknyelvi jellegzetességeket és a terminológiai rendszer, illetve a terminusok kezelésének (gyűjtés, definiálás, rögzítés stb.) kívánatos módját. (Maga a teljes IKEA-szótár a 2013-ban készült szakdolgozatomban olvasható: Faludi 2013.) Ezen túl foglalkozik az IKEA magyarországi áruházait érintő fordítási gyakorlattal is. A dolgozat azt kívánja igazolni, hogy a terminológiai munkafolyamat bevezetése több szempontból indokolt, hasznos, gazdaságilag megtérülő lépés egy nemzetközi nagyvállalat életében.

Kulcsszavak: terminológiai munkafolyamat, belső kommunikáció, poliszmia, homonímia, fordítás

1. Bevezetés

„A kereskedelmi dokumentáció és az információs anyagok (termékleírás, ügyfél nyelvén történő ajánlatadás, nemzetközi tevékenységet végző vállalatoknál a készletek több nyelven történő irányítása és dokumentálása) a terminológiát termelési, kereskedelmi és gazdasági tényezővé alakították” – írja a *Recommandations relatives à la terminologie* (Rrält 2003: 9). A fenti dokumentumból egyértelműen kitűnik, hogy Nyugat-Európában már a 2000-es évek elején evidens volt a terminológia gazdasági jelentősége. Így ír erről a Rrält 2003-ban: a nagy vállalatok számára, és különösen azok számára, amelyek nemzetközi szinten is megjelennek, a terminológia és különböző alkalmazásai (műszaki kiadvány, fordítás, dokumentáció, készletkezelés stb.) mára evidenssé váltak. Ha egy vállalkozás versenyképes kíván maradni nemzeti, sőt nemzetközi szinten, nagy figyelmet kell szentelnie dokumentációjának és információjának terminológiai minőségének. „A különböző szakmai társaságok, különösen gazdasági területen, megértve a helyzet fontosságát, csatlakoznak a saját szakterületükön zajló terminológiai harmonizáció és szabványosítás folyamatához, annak érdekében, hogy biztosítsák egyrésztől szakmai kommunikációjuk, másrésztől

termékeik minőségét” (Rrält 2003: 9). Napjainkra számos vállalat belátta a terminológiai munkafolyamatok bevezetésének szükségszerűségét, igaz, Magyarországon egyelőre leginkább a fordítóirodák foglalkoznak terminológiai munkával, de akadnak üdítő kivételek, mint például az IBM vagy a Microsoft.

Demeczky Jenő (2009) részletesen elemzi a terminológiamenedzsment gazdasági hasznát, főként a minőségirányítás pénzügyi mutatói alapján. A konkrét vállalatnál folyó terminológiai munkát, amely a vállalkozás saját szolgáltatásait és termékei értékesítését segíti, terminológiai munkafolyamatnak nevezi. A terminológiai munkafolyamat bevezetésének előnye – amellet, hogy gyorsítja az új termékek fejlesztését, gyártását, nemzetközi terjesztését, javítja az üzleti partnerekhez fűződő kapcsolatokat –, hogy hatékonyabbá teszi a cég alkalmazottai közötti belső kommunikációt (Demeczky 2009: 156).

A kifelé irányuló vállalati kommunikáció legalább ilyen mértékű figyelmet érdemel, elég, ha az ügyfelekre gondolunk, akikben a vállalkozás minden egyes megnyilvánulása formálja a cégről kialakított képet, és ebben az arculatformálásban jelentős szerephez jutnak a piacszerző kiadványok, termékdokumentációk és az üzletfelekkel folytatott sokrétű kommunikáció. „A zavaros fogalom- vagy következetlen terminushasználat belső rendezetlenséget, gondatlanságot, vagy legalábbis szervezetlenséget sejtet a potenciális vásárlók szemében” (Demeczky 2009: 158–159). A fenti állítást személyes tapasztalataim is alátámasztották az IKEA Kft.-nél végzett munkám során. A reklámokban megjelenő „20%-ot visszaadunk IKEA-kártyán” szlogent számos vásárló értette félre, ugyanis számunkra nem volt egyértelmű az IKEA-kártya és az IKEA Family-kártya közötti különbség. Így a vásárlók azt várták, hogy a 20%-os visszatérítés az IKEA Family-kártyájukon fog megjelenni, amíg a valódi gyakorlat szerint egy úgynevezett *green cardot* kaptak. Volt, aki azt gondolta, hogy a visszatérítés a Family-kártyájára történt, így a későbbiekben azzal kívánt fizetni. A fenti félreértés velejárója, hogy az ügyfél úgy érezheti tévedett, vagy még rosszabb, hogy megtévesztették. Az ilyen típusú félreértések végső soron elidegenítik a vásárlót.

Mikor indokolt a terminológiai munkafolyamat bevezetése egy vállalatnál? Demeczky szerint akkor, „ha a bevételek jelenős része származik külföldi értékesítésből, az eladási folyamat érdekében nagy mennyiségű információt kell átadni, továbbá a pontos fogalom- és terminushasználat elengedhetetlen a kölcsönös megértés érdekében” (Demeczky 2009: 158). A terminológiai munkafolyamatok bevezetését a globális piaci jelenlét is megköveteli. A külső, de elsősorban talán a belső kommunikáció szempontjából elengedhetetlen a terminológia nemzetközi, nyelvek közötti harmonizációja.

2. Fordítás az IKEA-ban

Az IKEA számos különböző típusú dokumentációval dolgozik. A dokumentációk fordítását elsősorban két állandó fordító végzi. Terék Sándor (marketing szakember) elmondása alapján a munka zömét a belsős fordítók végzik, de ha túl sok fordítandó anyag halmozódik fel, akkor előfordul, hogy fordítóirodákat is bevonnak a munkafolyamatba. Bizonyos anyagokat már magyarul kapnak

Svédországból, ezek gyakran csak lektorálásra kerülnek az egyik budapesti áruházukba (például gyerekkönyvek, termékek dokumentációi).

A magyar áruházban fordítják a munkatársaknak szóló belső használatú anyagokat (például belső folyóirat, tréninganyagok, rutinok; és a humánerőforrás-menedzsment, a logisztika és a pénzügy különböző dokumentumait). Itt foglalkoznak a kifelé irányuló kommunikációval is, mint például a hírlevelekkel, sajtóközleményekkel, IKEA Family magazinnal és az áruházi feliratokkal is. A két „házi fordító” elsősorban az évek alatt felhalmozódott tapasztalatokra hagyatkozva végzi a fordítási munkálatokat. Elmondásuk alapján a terminológia kezelése nem kielégítő. Munkájuk során igyekeznek az elődeik által használt „százféle kifejezést” fokozatosan egységesíteni, de saját bevallásuk alapján ez „nem könnyű”. Pintér Boróka szíves közlése alapján, van egy „kis füzetkékünk” is, amibe kézzel jegyzik a fordítói döntéseiket. Remélik, hogy egyszer majd lesz alkalom, vagy nagyobb munkaerő-kapacitás arra, hogy valaki gépbe is rögzítse ezeket.

A mára már elterjedt szoftveres fordítástámogató eszközök, mint például a fordítási memóriák, vagy a terminológiakezelő szoftverek nemcsak konzisztensebb fordítás létrehozását segítik, de jelentősen gyorsíthatnák a fordítási folyamat egészét. Az IKEA-ban ugyan kidolgozás alatt áll egy Globa Link nevű nemzetközi fordítói portál, amelyet már szívesen használnának, ám hosszú ideje nem működik, és minősége korábban sem volt kielégítő. Korábban Svédországból érkezett anyagok fordítására alkalmazták, ám rengeteg hibát tartalmazott, annak ellenére, hogy fordítóként sok energiát fektettek a folyamatos javításába.

Tehát a memória karbantartása jelenleg a fordítók feladata lenne, pedig egy terminológus szakemberre volna szükség a memória folyamatos kezelésére, javítására, az inkonzisztenciák kiszűrésére. Hasonlóan fontos szerepet tölthetne be a fordítás során egy terminológiai adatbázis, hiszen a program a már ismert terminusokat magától behelyettesíthetné, így nem kellene őket újralfordítani. Utóbbi a terminológia következetessége szempontjából is nagy jelentőséggel bír, márpedig „a következetlen terminológiahasználat a cég sikerességét negatívan befolyásolja” (Tamás 2012). Ezért is elengedhetetlen a terminológia következetes használata, amely egy fordítást támogató program részeként is funkcionálhat. A legújabb fordítástámogatók gyakorlatilag mind képesek kezelni a .xls fájlformátumot, így az adatokat célszerű ebben a formátumban tárolni.

Pintér Boróka szóbeli közlése alapján terminológiai adatbázis építése is tervben van, a korábban említett rendszerben kerülhetne megoldásra, de így ez is várat magára. Továbbá ennek a munkának az elvégzésére a fordítónak nem lehet kapacitása, és gazdasági szempontból sem kifizetődő, ha ezt a munkát a fordító végzi. (Ezzel részletesen foglalkozik Demeczky 2009: 155–173).

Jelenleg a technikai kivitelezés sem lehetséges, hiszen egy-egy terminus rögzítése csak lokális szinten hajtható végre, a globális rögzítés olykor fél évet is igénybe vesz, míg az IKEA termékkezelő adatbázisában és árazó programjában ugyanez egy–másfél nap alatt végbemegy. Több szempontból is indokolt lenne tehát terminológiai adatbázis és fordítómemória fejlesztése, ez a munka elsősorban terminológus szakembert igényelne.

3. Az IKEA-szótár születésének előzményei

Az IKEA budaörsi áruházában 2011 elején kezdtek foglalkozni a belső kommunikációban felhalmozódott, kívülálló számára nehezen érthető szakkifejezések magyarázatának szükségességével. Elsődleges szempont volt az újonnan belépő alkalmazottak segítése, hiszen rengeteg ismeretlen terminussal találkozhatnak, ennek következtében nem értik meg társaik kommunikációs célját, nem képesek bekapcsolódni a kommunikációs aktusba, vagy hiányos ismereteikből fakadóan lassabban dolgozzák fel az információt, így lemaradhatnak, hátrányba kerülhetnek régebbi kollégáikkal szemben. Így született meg, elsősorban az új alkalmazottak segítségére szolgáló eszköz gyanánt, az IKEA-szótár gondolata, amellyel lehetővé válik a gyors tájékozódás egy-egy kifejezés pontos jelentéséről. A probléma gyors megoldására létrehozta egy .xls fájlt azon szavak gyűjtőhelyéül, amelyek problémát jelenthetnek egy-egy új alkalmazott, illetve nem az adott osztályon tevékenykedő alkalmazottak számára. A szavakat tartalmazó fájl szabadon elérhető volt az IKEA belső számítógépes rendszerében, így mindenki tetszés szerint bővíthette, javíthatta azt. Az első 80–90 szó összegyűjtése után azonban a szógyűjtés megakadt.

A gyűjtés szempontjából szemmel láthatóan problémát okozott annak megállapítása, hogy melyek lesznek a szótár címszóanyagát képező szavak. A fájlból kiderült, hogy „IKEA-s szakszavakat” igyekeztek gyűjteni. Ugyanakkor az oszlopban található bejegyzések azt mutatták, hogy nehézséget okozott annak eldöntése, hogy mit is tekintsenek szakszónak.

A nyelvészetben több különböző modell igyekszik magyarázni, hogy mi a szakszó, illetve a szaknyelv. A modellek összefoglalását Fóris *A szaknyelv kutatás modellje és módszerei: szociolingvisztikai megközelítés* című tanulmányában olvashatjuk (Fóris 2010: 427–429). A modellek alapvetően az általános és speciális nyelvek dichotómiájára épülnek, ezen kívül nem mutatnak másfajta egyezést. Ez azt jelenti, hogy nincs egységes és elfogadott nézet a nyelvváltozat-típusok osztályozására. Egy adott megközelítést tekintve is (pl. szociolingvisztikai) több lehetséges osztályozás létezik. Ez „az óriási mértékű, nem csak magyar, hanem nemzetközi viszonylatban is megnyilvánuló szemléleti, kategorizálási és terminológiai zűrzavar, amely e téren uralkodik” (Benkő 1988: 16, idézi Fóris 2010: 430) pedig meglehetősen nehezíti a tudományos munkát (Fóris 2010: 430).

Tanulmányomban a szakszókincs osztályozásában Fóris 2010-es munkáját vettem alapul, miszerint megkülönböztethetünk valódi (konkrét és lexikai), jelentésbeli és köznyelvvél közös szakszavakat (Fóris 2010: 434). Ezek közül a legutóbbit tartom fontosnak kiemelni. A köznyelvvél közös szakszó lényege, hogy alakjában és jelentésében is megegyezik a köznyelvi szóval, de hozzátartozik az adott szakma szókincséhez. Például *erő* vagy *sebesség* a fizikában (Fóris 2010: 434). Ez az, amiről laikusként leginkább feltételeznénk, hogy nem szakszó, ugyanis „mindenki ismeri”. Kiemelendő, hogy az ilyen értékelés szubjektív alapon, az adott egyén személyes tudásán nyugszik. Emellett fontos, hogy a köznyelvvél közös szakszavak a köznyelvben azonos jelölővel és azonos jelentésben

léteznek, mégsem jelenthetik pontosan ugyanazt mindenki számára. Egy-egy jelölő pontosan annyi fogalmi tartalommal szolgál befogadója számára, amennyi ismerettel a befogadó bír. Hiába az általános műveltség része az *erő* és a *sebesség* fogalma, például egy műszaki szakember számára bizonyára összetettebb jelentéssel bír, mint az ezen fogalmakkal még csak most ismerkedő általános iskolás tanuló számára. Egy csoportban dolgozó egyének számára ezért is kiemelkedő fontosságú olykor még az ilyen „egyértelműnek tűnő” jelentések rögzítése is, mivel az értelmezésbeli eltérések akár komoly félreértésekhez is vezethetnek.

A terminológiai adatbázisok készítésének gyakorlata szerint a terminusok címszóként való felvételéről az alapján döntünk, hogy a tárgykör, azaz domén része-e az adott fogalom vagy sem. „Pearson (1998) amellett érvel, hogy egy szakterület terminológiája magában foglalja egy másik szakterület terminológiájának átvett részét is, így például a számítástechnikai terminológia részét képezi az ott használt statisztikai kifejezések is” (idézi Kurtán 2003: 168).

Az IKEA-szótár első verziójának alapos vizsgálata után a következőkre jutottam: a címszavak kiválasztását illetően nem volt egyértelmű a címszavak gyűjtésének módja, a címszavak lehetséges kategóriái, a címszavak nyelve, a definíció mibenléte és jellege, amely olyan következtelenségekben volt tetten érhető, mint például angol–magyar ekvivalensek rögzítése címszó és definíció gyanánt, vagy a definíció nem kielégítő volta. A szótár technikai kivitelezése is hagyott kívánnivalót maga után, például a helyesírás vagy a formai megjelenés szempontjából. Technikai szempontból pozitívum, hogy szabadon hozzáférhető és módosítható volt bárki számára, ami ugyanakkor a közös szerkesztés mellett az „elrontás” lehetőségét is magában hordozta. Bár ezek a hiányosságok természetesen a közösségi szerkesztés esetében, könnyű belátni, hogy ebben a formában nem volt lehetőség a „jelentések” megvitatására, a szinonimák megadására, a hierarchikus viszonyok tisztázására.

4. Az új IKEA-szótár készítése

A szótárkészítés folyamatát Atkins és Rundell 2008-ban megjelent monumentális munkájukban foglalják össze. Az előkészületek során öt fő tervezési feladatot emelnek ki. Megtervezendő a szócikkek mint lexikai egységek típusa (csak egyszavas egységeket veszünk fel vagy többszavasokat is). Megtervezendő a szótár anyaga is, mindenre kiterjedően. Tehát a járulékos részek megtervezése is, mint például előszó, bevezetés, utószó, tartalomjegyzék, név-és tárgymutató, irodalomjegyzék stb. Harmadik lépésként a címszólista tervezésével foglalkozhatunk, tehát például köznyelvi vagy szaknyelvi anyagot készítünk-e; majd a címszavak rendszerezésével (betűrend vagy tematikus elrendezés stb.). És csak ezt követi a bejegyzések típusának meghatározása, azaz hogy milyen jellegű információt közlünk egy-egy szócikkben (grammatikait, enciklopédikust stb.) (Atkins és Rundell 2008: 161).

Atkins és Rundell (2008) szótárszerkesztési elvei alapján a következők mondhatók el az IKEA-szótár szerkesztéséről. Az IKEA-szótár egy konkrét csoport, „szakma” nyelvhasználatát igyekszik átfogni. Gyakorlati szempontból az

a szerencsés, ha a terminológiai szemléletnek is megfelelően az egész terület, tárgykör, azaz domén terminusait igyekszünk egybegyűjteni. „A terminus jelölője lehet szó, szócsoport, szókombináció, vagy kifejezés (szakkifejezés)” (Rràlt 2003: 14). Ebből következik, hogy a felvett címszavak ortográfiai szempontból nem kizárólag egyszavas egységek. A lexikai egységek típusairól pedig a következőt kell megjegyeznünk: „Lexikai egység bármilyen szó, rövidítés, szóelem vagy kifejezés, amely mint a lexikográfiai leírás „céljaként” (...) szerepelhet egy szótárban (...)” (Atkins és Rundell 2008: 163). Az elkészült szótár terminológiai szemléletéből következik, hogy a címszavak terminusok. Terminus, nézetem szerint a lexikai egységek Atkins és Rundell-féle csoportosítása alapján (Atkins és Rundell 2008: 164) lehet „egyszerű szó” („simple word”), rövidítés („abbreviation”), és többszavas kifejezés („multiword expression”) is. Tehát az Atkins és Rundell által megadott kategóriákból egyedül a „partial word”, azaz a szóelem kategóriája nem merül fel terminusként. Ezen túlmenően terminus lehet bármilyen jel, tehát nem csak nyelvi, hanem például szám vagy piktogram is (Fóris 2005: 35).

Az IKEA-szótár egésze, mint nem papíralapú szótár, a járulékos részek szempontjából nem igényelt tervezést, mivel elektronikus szótár esetében a járulékos részek kérdése gyakorlatilag irreleváns (Atkins és Rundell 2008: 176). Mindössze az útmutatót és az aldomének rövidítésjegyzékét tekinthetjük járulékos résznek. A szótár címszóanyagának kidolgozása annál nagyobb energiákat vett igénybe, hiszen nem állt rendelkezésre semmilyen szövegtörzs, amiből a terminusok – akár manuálisan, akár géppel – kivonatolhatók lettek volna.

4.1 Címszólista tervezése (adatgyűjtés, kiválasztás)

Az előbbiekből következik, hogy az adatgyűjtés nem szövegtörzsből történt, hanem elsősorban személyes interjúk alapján. A budaörsi áruház nyelvhasználóit kilenc csoportra osztottam, a végzett munka jellege szerint. Majd a gyűjtést személyes és csoportos interjúk alapján végeztem. (Ennek részleteire a tanulmány lehetséges keretei miatt most nem térek ki.)

A következő lépés a címszavak válogatása, ahol felmerülnek azok a kérdések, hogy pl. tulajdonnevek, idiómák lehessenek-e címszavak? Ez gyakran a szótár terjedelmétől is függ, illetve a terjedelem növelésének anyagi vonatkozásaitól (Atkins és Rundell 2008: 179).

Elektronikus jellegű szótáraknál a terjedelem növekedése nem jár olyan költségekkel, mint a papíralapúaknál, így ezt a szempontot figyelmen kívül hagyhatjuk. Fontos kérdés, hogy a címszavaknak mind be kell-e kerülniük a címszólistába, vagy bizonyos elemeket külön kiemelve a járulékos részben szerepeltessünk (Atkins és Rundell 2008: 179). Releváns kérdés lehet, hogy például a tulajdonneveket egy külön táblában tüntessük-e fel? Utóbbi eljárás lehetséges, hogy „tisztább” címszólistát eredményez, de a felhasználó ezt sok esetben csak a szótárszerkesztők túlérzékenységeként értelmezi (Atkins és Rundell 2008: 179). Azaz szerkesztői szempontból talán tisztább és logikusabb lenne egy külön tábla létrehozása a tulajdonneveknek, de ez olyan nyelvészeti kérdéseket vetne fel (például, hogy mit tekinthetünk tulajdonnévnek), amely megválaszolására a felhasználót nem szerencsés kényszerítenünk.

4.2 A szócikk, avagy bejegyzés

Az IKEA-szótárban az első és legfontosabb egy adott terminus és jelentésének rögzítése volt. Miután a szakmai nyelvhasználat gyakran elszigetelt területekre bomlik, így az aldomének jelölése is szükségessé vált. Ez abból a szempontból is hasznos, hogy a terminusok doménenként is lekérdezhetővé váltak, így bármikor létrehozhatunk kizárólag egy doménre vonatkozó kisebb szótárakat, amelyek egy-egy új alkalmazott betanítását segíthetik az adott munkakörbe. Ezen kívül feltüntettük a lehetséges ekvivalenseket, aldoménon belül. Az 1. ábrán látható terminusok egy doménon belüli ekvivalensek.

1. ábra

Silder és beam sign ekvivalensek az SK aldoménon.

Szakkifejezések	Ekvivalensek	Meghatározás	Alkalmazási terület	Rövidítés
silder	beam sign	Az önkiszolgáló és a külső raktárban használatos termékinformációs címke	SK	
beam sign	slider		SK	

A szakterületen rendkívül gyakoriak a rövidítések, nem kizárólag a tulajdonnevek esetében: pl. *DD* > *Direct Delivery* > *direkt beszállítás*. A rövidítések tekintetében azt az általános eljárásmodot gyakoroltam, miszerint a gyakoribb formát tettem meg címszóvá (ez legtöbbször a rövidítés), és egy külön rovatban jeleltem meg ezek pontos feloldását. Előfordul ugyanis, hogy egy-egy közkeletű rövidítés sokkal inkább kezelhető lexikai egységként, illetve bejegyzésként, főként, ha a rövidítés a legáltalánosabb módja az adott fogalomra való hivatkozásnak (Atkins és Rundell 2008: 195). Bár a rövidítések legtöbbször angol kifejezésekből származnak, teljes angol nyelvű alakjuk használata nem jellemző, ugyanakkor gyakran találkozhatunk magyar nyelvű nem rövidített alakjukkal, ahogyan a fenti példa is mutatja. Ez esetben a magyar nyelvű terminus külön (utaló) címszóként is szerepel.

4.3 Jelentésmegadás

A jelentés a nyelvészetben központi, ám rendkívül változatosan értelmezett fogalom. Kiefer (2000) írja, hogy sem az újgrammatikus, sem a strukturalista, sem pedig a korai generatív iskolának nem volt rendszeres jelentéstana. Ezt a jelentés fogalmának bonyolultságával magyarázza Gombocz Zoltánt idézve: „[a jelentéstani] jelenségek bonyolult természete és szinte végtelen változatossága rendkívül megnehezíti a megfigyelést és rendszeralkotást”. A mai jelentéstan osztozik Gombocz véleményében, miszerint a jelentés viszonyfogalom, de részleteit tekintve legalább három különböző megközelítésmód is elfogadott. Ezek a formális, kognitív és strukturális szemantika irányai (Kiefer 2000: 13). Kiefer

megjegyzí, hogy a szójelentés elemzésének szempontjából nincs különbség a formális és strukturalista megközelítés között.

Az egynyelvű szótárak készítésének általános gyakorlata, hogy a címszó jelentésének megadása definícióval történik (Atkins és Rundell 1998: 208). Szójelentés szempontjából a formális szemantika vívmányait szem előtt tartva a szó jelentését „szükséges és elégséges feltételek segítségével adjuk meg” (Kiefer 2000: 32). Gyakorlati szempontból a kognitív szemantika is hasonlóképpen vélekedik, számolva azzal, hogy a kijelentések „nem ideális” világban történnek. Tehát az irányzatok jelentésfelfogásában közös, hogy a szükséges és elégséges feltételek, tulajdonságok, alkotórészek segítségével adják meg egy szó jelentését. Ez alapján egy-egy szó által jelölt fogalom jelentése explicit, kontextuális és analitikus (azaz deskriptív) definíció révén adható meg. A definíció azért fontos, mert a fogalmak absztrakt entitások, amelyek létrehozása az emberi elmében történik, fizikailag nem érzékelhetők, ezért különböző jelekkel jelöljük meg őket. A jelölésükre szolgáló egységek a terminusok. A terminusok azok, amik jelentéssel bírnak. Az elégséges értelmezéshez pedig mind a jel, mint a jelentésének pontos rögzítése szükséges. Ez utóbbi pedig a fogalom definiálásával történik meg (Fóris 2008: 76).

A definícióknak sok fajtája létezik, beszélhetünk kontextuális, induk­tív, operacionális, preskriptív vagy deskriptív stb. definíciókról (Ruzsa 1998: 119–122). Ezek közül válogathatunk más, a definiálás szempontjából nem elhanyagolható szempontok függvényében. Fóris (2008) kiemeli, hogy a definiálás módja függ a célközönségtől is. A különböző módon megadott definíciók egyenértékűnek tekintendők (Fóris 2008: 77). Az IKEA-szótár, de bármilyen szakszótár készítésének szempontjából a fentebb már említett explicit, kontextuális és analitikus definíció alkalmazását részesítem előnyben, hiszen ez teszi lehetővé leginkább a fogalmak jelentésének pontos rögzítését, és ez nyújt valódi információt az adott entitás mibenlétéről. A definíció kommunikatív célja szerint beszélhetünk analitikus (más néven deskriptív) definícióról, amelynek célja a meghatározandó megmagyarázása; ezt a definíciótypust gyakran használják az oktatásban. Éppen ezért, a definíció használata eredménytelen, ha a definiensben a befogadó számára ismeretlen jelentésű kifejezés szerepel (Ruzsa 1998: 121). Ezt a szempontot az IKEA-szótár készítése során úgy igyekeztem betartani, hogy minden terminus, amely a definícióban előfordul, címszóként is szerepel (A definíció típusokról l. részletesen Ruzsa 1998: 119–121).

Egy jelentésdefiníciónak két kívánalomnak kell megfelelnie. Az egyik, hogy maximálisan általános legyen, tehát a definíció átfogja a fogalom terjedelmébe eső entitás vagy entitások jelentésének lényegét. A másik, hogy egy jó definíció minimálisan specifikus, azaz a definíció elég „pontos”, speciális ahhoz, hogy lehetővé tegye az adott entitás jelentésének más entitások jelentésétől való megkülönböztetését (természetesen e tekintetben kivételt jelentenek a szinonim szavak). Ha ez a két kívánalom teljesül, sokszor akkor is szükség van kontextussal való pontosításra. Ám megjegyzendő, hogy ez a két feltétel nem minden esetben érvényesíthető. Előfordul, hogy ilyen definíció nem fogalmazható meg, például nem alkotható a fentieknek megfelelő jelentésdefiníció a gyűjtőfogalmak (más néven: basic level terms, azaz alapnevek) esetében, amelyek szemantikailag határozatlanok (l. *zöldség*, *bútor*). Hiszen az ezek által átfogott entitások-

nak nincsenek triviális, azaz közös jelentéseik (Kiefer 2000: 125). Az alapnevek jelentősége a szótár készítésének szempontjából az, hogy ezeket a szavakat nem válogattuk be a címszavak közé, viszont a definíciókban előfordulhatnak, mint olyan alapismeretek, amelyek jelentésének megadása külön nem szükséges. Ilyen például a *termék* fogalma, ami az adott viszonyrendszert, tárgykört, azaz domént (IKEA áruház) tekintve alapnévnek tekinthető, hiszen egy tágabb, a kereskedelem doménjébe tartozó terminus.

A továbbiakban egy példán keresztül mutatom be a jelentések elhatárolásának és megadásának módját a komponenses elemzés módszerével. Ez a módszer segít megtalálni a fogalmak meghatározó jegyeit. „Azokat a tulajdonságokat kell keresnünk, amelyek segítik elkülöníteni az adott lexémát más, hasonló fogalomkörbe tartozó szavaktól” (Fóris 2005: 51).

A fizetésre szolgáló eszközök közül az IKEA által kibocsátott különböző típusú kártyák alkalmazásának meghatározására tettem kísérletet (1. táblázat). Az IKEA kártyái ránézésre rendkívül hasonlóak, funkciójuk meglehetősen különböző. Bizonyos kártya kedvezményre jogosít, más kártyák konkrét fizetőeszközként szolgálnak.

A *voucher* 'valamilyen értéket reprezentáló okmány'. Az IKEA-ban számtalan fajtájával találkozhatunk, ám maga a *voucher* terminust a budaörsi áruházban az általános jelentésénél valamivel szűkebb jelentésben használják. Azaz mindenképpen valamilyen akció keretében kibocsátott okmányról van szó, amikor úgymond „megajándékozzák” a vásárlót (vásárlásai után). Tehát például abban az esetben, ha ajándékkártyáról beszélünk (amelyet egy vásárló aján-

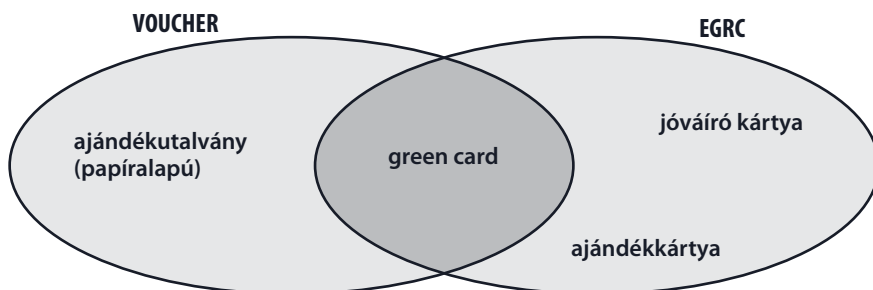
1. táblázat

A voucher és az IKEA-kártyák.

terminus	meghatározás	alkalmazási terület
<i>ajándékkártya</i>	A pénztárnál tetszőleges összeggel feltölthető vásárlókártya, amelynek értéke korlátozott időn belül szabadon felhasználható. De picking esetén is erre töltjük fel a vásárlás értékét.	P, VSz
<i>EGRC</i>	Az összes IKEA által kibocsátott kártya (ajándékkártya, green card, jóváírás) adminisztrációs helye a pénztárgépbén.	P
<i>green card</i>	Olyan kártya, amelyen valamilyen kedvezmény, akció során szerzett érték szerepel. (Pl. fenyőfa árából visszajáró kedvezmény.) L. még voucher. Pénztári gyakorlatban ugyanúgy működik, mint az ajándékkártya. L. EGRC	P, VSz
<i>jóváíró kártya</i>	Vevőszolgálat által feltöltött kártya, amelyet a vásárló reklamáció miatt kap. A jóváírás összegét tartalmazza, a vásárló ezzel fizethet a kasszáknál. L. EGRC	VSz
<i>voucher</i>	Valamilyen értéket reprezentáló okmány. Bizonyos akció kereteiben, adott feltételek mellett a vásárló ~ kap. Régebben papíralapúak voltak. Ma inkább kártya formájában jellemző. L. green card	P, VSz

dékozhat egy másiknak) az IKEA-ban már nem beszélhetünk *voucherről*. Ám az összes IKEA-kártyával történő fizetés adminisztrációs/könyvelési helye az EGRC „rovat”. Így a kártyákat kezelő alkalmazott számára technikai szempontból nem feltétlenül lényeges a különböző kártyatípusok megkülönböztetése. Más szempontból viszont, adott akciók esetén, fontos lehet: például *voucherrel* való fizetés esetén nem igényelhető újabb kedvezmény. Ez esetben a különböző típusú kártyák megkülönböztetése kardinális kérdéssé válik. Ábrázolásuk az 2. ábrán látható.

2. ábra
EGRC és voucher

Az alábbi, 2. táblázatban az úgynevezett IKEA-kártyákat (minden kártyát, amit az EGRC rovatba könyvelnek) komponenses elemzés segítségével vizsgálom. A komponenses elemzés a hiponimák közötti számában vagy jelentéselemben való különbség felderítésére szolgál. Ennek értelmében, ahol a hiponimák között nem találunk eltérő szémát, ott szinonímia van (Károly 1980: 148).

Minden IKEA-kártya egyezik abból a szempontból, hogy egy adott, levásárolható értékkel bírnak. A különbségek a kártyák eredetében rejlenek. A *jóváíró kártyát* a vásárló a vevőszolgálaton kapja, ha valamilyen korábban megvásárolt terméket visszahoz. Ajándékkártyát vásárolni lehet tetszőleges értékben, és legtöbbször a kártyán lévő összeget nem az a személy használja fel, aki rátöltötte. A *green card* pedig valamilyen akcióban való részvétel esetén szerezhető: pl. vásárlás értékének 20%-as visszajár IKEA-kártyán. Ebben az esetben ez az összeg mindig egy *green cardra* kerül.

2. táblázat
IKEA-kártyák.

terminus	meghatározott értékben levásárolható	voucher	visszahozott termék értékét reprezentálja
<i>ajándékkártya</i>	+	-	-
<i>green card</i>	+	+	-
<i>jóváíró kártya</i>	+	-	+

4.3.1. Poliszémia és homonímia

A poliszémia és a homonímia megkülönböztetésének kérdése régóta foglalkoztatja a szótárírás elméletével és gyakorlatával foglalkozó tudósokat. A poliszémia és a homonímia jelenségének köszönhetően az egy jel–egy fogalom kapcsolat megbomlik, és egy jel több fogalommal kapcsolódik össze. Így azt mondhatjuk, hogy a két jelenség azonos, mivel mindkét esetben egy név két vagy több fogalomra vonatkozik (Horváth 1999: 92). Lényegi különbségük, hogy a poliszémia esetén a két jelentés között felismerhető kapcsolat, míg a homonímia esetében nem. A poliszémiára jellemző a fogalmi mezők átfedése (pl. a *körte* két jelentése közötti alaki átfedés). A poliszémia nem „káros” dolog, hanem gazdaságilag kifejezetten hasznos. Úgyis mondhatjuk, a „nyelvi ökonómia eszköze”, ugyanis egy szó „újrafelhasználásával” nem kell a memóriánkat új szóalakokkal terhelnünk (Balázs 1999: 8). A kontextusban egyértelművé válhat egy-egy szó jelentése; ám a kontextusból kiragadva – mint a szótárban – pontos definiálásra van szükség ahhoz, hogy az információ ne sérüljön. (A legjobb eljárás, ha a szótárban is a kontextus megadásával pontosítunk).

A homonímiáról még Bárczi Géza fogalmazta meg, hogy bár szemlátomást olyan szakszó, amelyet mindenki ért, közelebbről vizsgálva a kérdést kiderül, hogy sokszor a szakemberek sem ugyanazt értik alatta (Bárczi 1958: 43). Kiss Gábor például megkülönböztet úgynevezett szótári homonímiát, azaz szótári címszók alaki azonosságát, és a szövegben azonos szóalakokként előforduló szövegszókat (Kiss 1999: 117). Jelen tanulmányban kizárólag az előbbivel foglalkozom, vagyis csak a morfológiailag tagolatlan jelek közötti azonosalakúsággal. Kiss Gábor még egy típusú homonímiáról beszél, a „lexikográfiai kényszer szülte szótári homonimákról”. Olyan eseteket sorol ebbe a kategóriába, amelyekben egy szó címszóvá emelését egy másik szó kényszeríti ki. A megszilárdult főnév (pl. *bejárat*) szótári státusza mintegy kötelezi a szótárkészítőt, hogy az igei származékot is címszóvá tegye. Erre Kiss több példát is felsorol (Kiss 1999: 123). Például a műveltető igeképzővel ellátott *főz* szavunkat. Vajon eszébe jutna-e a szótárkészítőnek a *főzet* szó igei jelentését rögzíteni, ha nem lenne főnévi jelentésű *főzet* szavunk? Valószínűleg nem, és valóban, a jelentések megadásakor egy teljeskörű definiálási kényszer ragadja magával a szótárkészítőt, mondhatni „feleslegesen” gyarapítva ezzel a címszók számát. Egy másik megközelítés szerint – diakrón szempontból – megkülönböztethetünk valódi és álhomonimákat. Az álhomonímia a poliszém szavak „szétfejlődéséből” ered (Horváth 1999: 92–93). A számítógépes nyelvészetben pedig megjelenik még egy fogalom: a homográfia. Homográfok azok a szövegszavak, „amelyeknél egy lexéma egy vagy több toldalékolt szóval azonos, vagy több toldalékolt szónak azonos az alakja” (Pajzs 1999: 169). Ez gyakorlatilag megegyezik a szövegben azonos szóalakokként előforduló szövegszók kategóriájával. Homográfian szűkebben érthetünk írásbeli azonosalakúságot is, amelyhez gyakorta kapcsolódik homofónia (azaz azonos ejtés). Heger szerint, „aki a lexikológia elméletileg megalapozott fogalmait kívánja a lexikográfiában érvényesíteni, csak akkor beszélhet homonímiáról, ha az adott alakokra a homográfia és a homofónia egyaránt jellemző” (Heger 1963: 474).

Annak eldöntése, hogy van-e kapcsolat vagy nincs a két jelentés között, nem könnyű, és nem is mindig lehetséges. Terminológiai szempontból, a fogalomközpontúság okán nem foglalkozunk a jelentések történeti vetületével, a jelen, az aktuális jelentés a lényeg. „A jelen nyelvéllapotot leírni szándékozó szótárak nem strukturálódhatnak elmúlt nyelvéllapotok szerint, kevesebb olyan egynyelű szótár van, amely következetesen az alapján dönt polisziémia és homonímia közt, hogy az adott jelentések érintkeznek-e egymással” (Uzonyi 2012: 96).

Ugyanakkor a szótárírás gyakorlatában jellemző a polisziémia és homonímia eltérő jelölése. Polisziémia esetén a különböző jelentéseket rendszerint egy címszón belül, különböző sorszámok alatt tüntetik fel. A homonim szavak, ezzel szemben, önálló címszóként jelennek meg. Miután különbségük nem egyértelműen megállapítható, így indokolt nem megkülönböztetni a rájuk vonatkozó eljárásokat sem. Ezért, és nem utolsó sorban a fogalomközpontúság megvalósíthatósága miatt, úgy találom, hogy a legjobb eljárás minden egyes jelentés külön címszóként való felvétele.

A polisziém és homonim szavak különlegessége nem csak szótári jelölésükben rejlik, hanem jelentésük megadása, a különböző jelentések elhatárolása és a definícióalkotás szempontjából is különleges eljárásmodot igényel. Uzonyi (2012) szerint elsőként „meg kell húzni a határt a homonímákat és a csak jelentésosztályokat kijelölő nyelvtani egységek között; tisztázni kell, hogy milyen nyelvtani különbségek kapcsolódhatnak egy-egy szemémához (pl. eltérő többes szám). Csak ezután következhet a még mindig ugyanazon lemma alatt található jelentések vizsgálata” (Uzonyi 2012: 96).

A továbbiakban a polisziém és homonim szavak jelentésmeghatározásának módját tekintem át egy-egy példa segítségével.

A terminusok vizsgálatához Fóris háromdimenziós vektormodelljét használom (Fóris 2009). Fóris 2009-es tanulmányában egy olyan terminusmodell megadására törekszik, amely kiküszöböli a Cabré-féle modell statikusságát, hiányosságait. A dinamikus modell lényege, hogy a terminus egy állandó entitás, amelynek legfeljebb csak a komponensei változnak, de a komponensek eredője mindig ugyanaz marad. Fóris vektorokon keresztül szemlélteti a terminus jellegzetességeit. Alapfelvetése egy háromdimenziós koordinátarendszer, amely tengelyein helyezkednek el a terminus komponensei. A terminus három egymásra merőleges komponensvektora: az f fogalmi, ny nyelvészeti és k kommunikációs. Más-más nyelvi megnyilatkozás az adott koordinátarendszeren belüli más-más komponensértékekhez vezethet (Fóris 2009: 39). Fóris a nyelvi megnyilatkozás, kommunikációs helyzet és kontextus terminusokat szinonimaként kezeli. (Ezt azért fontos megjegyezni, mert az egyértelműsítés híján akár egy másik értelmezés is lehetővé válik; miszerint a kontextus egy koordinátarendszeren kívüli tényező, amely befolyásolja a három komponens – k , f , ny – értékeit.) A modell előnye a nyelvi hálón való ábrázolás, ugyanis így lehetővé válik a más-más környezetbe kerülő terminusok kapcsolatainak és szerepeinek szemléletes ábrázolása (Fóris 2009: 40). A terminusok vektormodellje úgy kapcsolódhat a nyelv hálómodelljéhez, hogy a csomópontokban lévő terminusok komponensei skálafüggetlen hálózatokat képeznek, és a kommunikáció

során a vektorkomponensek megfelelő megválasztása a hálók rendszerén történik (Fóris 2009: 38). Fóris megjegyzi, hogy a komponensek értékében eltérés mutatkozhat, annak függvényében, hogy köznyelvi vagy szaknyelvi szövegben fordul elő az adott terminus. A *béka* szó jelentése a biológia doménen, illetve „azon kívül”, köznyelvi használat során: A *békák* a biológiában „a kétéltűek farkatlan rendje” (ÉKsz. 1972. *béka*). A köznyelvben: „Csupasz, nyirkos bőrű, düllelt szemű, négy lábú kétéltű állat.” (uo.). Már a definíciókból is látható, hogy a köznyelvi fogalomalkotás mennyiben különbözik a szakmaitól, és pontosan ennek megfelelően változnak a fogalmi vektorok is. Mindez természetesen a kommunikatív komponens változásával együttesen, „fordított arányban” történik, így lehetséges, hogy nem változik meg maga a terminus (az eredő). A nyelvészeti vektor nem változik.

4.3.1.1. Poliszém szavak jelentésmeghatározása

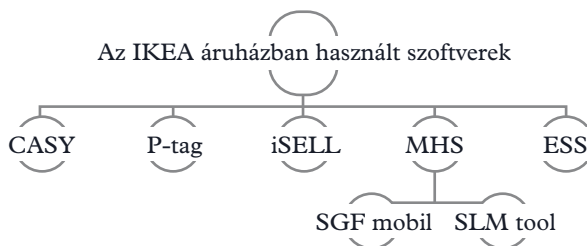
A továbbiakban a háromdimenziós vektormodell segítségével vizsgálom az *SGF* jelölő lehetséges vonatkozásait. Az *SGF* akroníma az angol Store’s Goods Flow kifejezésből származik. Az *SGF*-nek az IKEA doménen belül két jelentése van. Egyrészt az eladás egész területén vonatkozik az *SGF mobilra*, amely: „Lokációk karbantartását szolgáló és áruinformációt nyújtó rendszer. (Gyakran előfordul az *RDT* szinonimájaként is.)”. Utóbbi oka, hogy a számítógépes program, illetve alkalmazás egy *RDT* nevű mobil eszközön futtatható, amelyet főként e célra használnak, így a program után – metonímiával – az eszközt is sokszor *SGF*-nek nevezik. Tehát rögtön két jelentése van egy doménen belül, egyrészt egy számítógépes szoftver, másrészt egy technikai eszköz. Másik jelentésében (vagy értelmében), amelyet az áruház önkiszolgáló raktárának területén használnak: „Az összes olyan lokáció, ami 20 egység magas fölött van, tehát a vásárló nem éri el.” Ez az úgynevezett *SGF-feltárhely*. Gyakran elhangzik olyan mondat, hogy „*X. Y. termék SGF-ben van.*” A szó mindhárom jelentését ismerők mentális lexikonában ilyenkor csak az utóbbi jelentés aktualizálódik. Tehát az alapján, hogy egy terminus három „alkotórészre” bontható: *k* (kommunikációs komponens), *ny* (nyelvészeti komponens) *f* (fogalmi komponens); az *SGF* terminus(ok) a következőképpen írhatók le: $SGF_1 = ny1 + k1 + f1$; $SGF_2 = ny1 + k1 + f2$; $SGF_3 = ny1 + k2 + f3$. (Tehát a nyelvészeti komponens mindhárom esetben ugyanaz, a kontextus két esetben ugyanaz, míg a fogalmi komponens mindhárom esetben különböző.) A komponensek eredője a terminus. Tehát a szótárban a pontos értelmezés érdekében szükség van a fenti információk mindegyikének rögzítésére, nem elégséges kizárólag egy definíció. (A kontextust külön mezőben, a terület megjelölésével jelöltem.)

A fent említett három terminus tehát külön-külön fogalmi rendszerbe kerül. A *SGF* az *RDT* szinonimájaként az eszközök egy alfaját képviseli, míg a *SGF mobil* a szoftverek között tűnik fel (3. és 4. ábra). Definíciójuk megadásakor nem csak specifikáló tényezők térnek el, de nemfogalmuk is. Szótárkészítési szempontból ezért is indokolatlan a poliszém szakszavak egy címszón belüli feltüntetése, hiszen jelentésük alapján más aldoménbe vagy doménbe is tartozhatnak. Az *SGF* esetében ugyan létezik kapcsolat a jelentések között történeti-

etimológiai szempontból, de ez a jelen szempontjából számunkra lényegtelen. A szótár használója a szó pillanatnyi jelentését kívánja megtudni, és célunk személyének gyors információhoz juttatása.

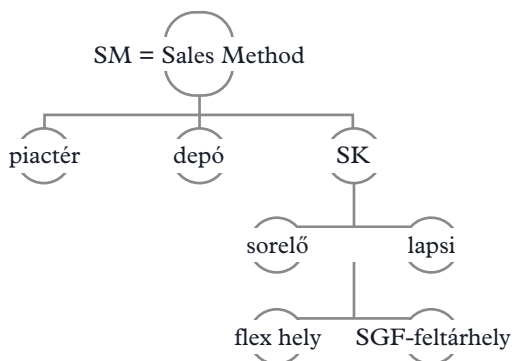
3. ábra

Az SGF mint szoftver.

4. ábra

Az SGF mint Sales Method.

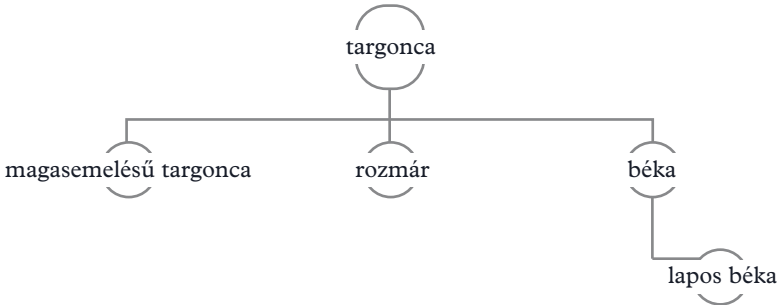
4.3.1.2. Homonim szavak jelentésmeghatározása

Az IKEA-szótárba sok olyan címszó került, amelyek grafikailag azonosak, de kiejtésük eltérő. Ezek szélsőséges megvalósulási formái a rövidítések útján keletkező homonimák. Pl. az SL_1 és SL_2 címszók jelentése és „kiejtése” eltér, ráadásul egy aldoménon használják őket, mindkettőt a készletellenőrzésben. SL_1 az angol Service Level, míg SL_2 a szintén angol Sales Location kifejezés akronimái. Vannak olyan esetek is, amikor a kiejtés hasonló, de az írásmód különbözik. Ez utóbbiak a homofónia tárgykörébe tartoznak. Ilyen a *basic action* és a *bézikel* terminusok esete, ugyanis utóbbit igeképzővel való ellátottsága miatt a nyelvhasználó jobban a magyar nyelv részének érezheti, így „átírása” is indokoltá válik. A *basic action* kifejezés ezzel szemben még nem látható el magyar képzőkkel, így itt megtartottam az eredeti írásmódot. A továbbiakban ezeket az eseteket is homonim pároknak tekintem.

A homonim szavak jelentéseinek elhatárolása során nem merült fel különösebb probléma, tekintve, hogy rájuk is jellemző, hogy más-más szemantikai mező, akár más-más aldomén részei. Viszont annál érdekesebb ábrázolásuk háromdimenziós vektormodellen. Vegyük példaként a *béka* szót, amely az IKEA-n belül két illetve három jelentéssel bír. Ebből kettő tekinthető egyértelműen homonimnak. A *béka* a fizikában, vagy tágabban műszaki gyakorlati területeken a *béka* hidraulikus kézi emelő, amely raklap vízszintes mozgatására szolgál (Wikipedia: web). Ilyen eszközt természetesen az IKEA is használ. Másik *béka* az IKEA Lakberendezési Kft. munkatársainak szóalkotása, amely bankkártya jelentésben használatos (saját gyűjtés). Ha ábrázolni szeretnénk mindkét jelentést, először is figyelembe kell vennünk, hogy homonim alakokról van szó. Ez esetben a nyelvészeti komponens értéke mindhárom esetben ugyanaz, hiszen ugyanaz a jelölő (így ez nem módosítja az eredőt); a fogalmi és a kommunikációs komponensben viszont egyértelmű eltérés mutatkozik. Itt elméletben mindkettő változik, méghozzá úgy, hogy a terminusvektor is különbözni fog. Tehát a vektorok összegei a következőképpen alakulnak: $béka_1 = ny1 + k1 + f1$; $béka_2 = ny1 + k2 + f2$. A *béka* terminusok szintén más-más domén részei, ahogy az 5. és 6. ábrákon látható.

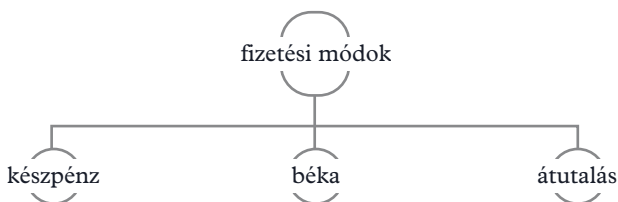
5. ábra

A béka mint targonca

6. ábra:

A béka mint fizetési mód

4.3.2. Szinonímia

Általánosan elterjedt nézet, hogy a szaknyelvekben nincsenek szinonimák, a terminusokat a monoszémia jellemzi. „Ezzel szemben az egyes szak- és tudományterületeken végzett konkrét terminológiai vizsgálatok számos tárgykörben sorolják fel a szinonimákat, a jól kezelhető terminológiai adatbázisokban pedig külön rovatban lehetséges a szinonimák rögzítése” (Fóris 2014: 279). Saját, az IKEA-szótárat érintő vizsgálataim is ezt támasztják alá.

A szinonimitást illetően még napjainkban is sok a tisztázatlan kérdés, munkám során a mai terminológiai kutatásoknak megfelelő elméleti keretet tartottam szem előtt, miszerint: „a szinonimareláció doménfüggetlen és szimmetrikus reláció, feltétele az azonos denotátum és a mondatban való felcserélhetőség, és nem függ a regiszterbeli, stílusbeli, konnotációs különbségektől” (Fóris 2014: 283).

A vizsgálathoz komponenses elemzést alkalmaztam. Szinonimikus viszony állhat fent magyar és más nyelvű fogalmak között, így ezeket nem tartom érdemesnek megkülönböztetni. Egy adott szó szinonimáit és más nyelvű ekvivalenseit egyformán kezeltem a szerkesztés során, és közös „ekvivalens” minősítést kaptak. (Lásd *location*, *lokáció*, *eladási hely*.)

4.4 Rögzítés

Az IKEA-szótár készítésének során nem elhanyagolható szempont a terminusok rögzítésének módja. A szótár elektronikusan tárolt, valódi elektronikus szótárnak tekinthető. Rögzítése (.xls formátumban) a Microsoft Word Excel táblázatkezelő programjában történt. Ennek egyik oka, hogy ekkora adatmennyiségnek tökéletesen elegendő egy táblázat is, és az adatok (kapcsolati) bonyolultsága sem indokolja egyszerre több tábla használatát. A felhasználók igényeinek megfelelően létrehozott öt mező – szakkifejezés (terminus), meghatározás, alkalmazási területek, ekvivalensek, rövidítések feloldása és egyéb megjegyzések – kezelésére tökéletesen elegendő egyetlen táblázat. Az adott program előnye, hogy a lekérdezés is könnyedén megoldható, tetszőleges szempont szerint. Szemben például bizonyos terminológiakezelő programokkal, amelyek segítségével csak magára a terminusra kereshetünk, Excelben akár a fogalom definíciójában is kutakodhatunk, így kezdetleges módon, de a fogalomalapú keresés is megvalósul. Az adatokat bármilyen szempont alapján rendezhetjük, akár alkalmazási területenként (doménenként) is. Így bárki könnyedén hozzájuthat saját „szakterülete” szóanyagához, de akár módszeresen vizsgálhatja, elsajátíthatja egy másik területét is.

5. Összegzés, kitekintés

Összefoglalva elmondható, hogy a terminológiai munkafolyamat egyre inkább minden vállalkozás életének részévé válik a dokumentáció nyelveinek menynységétől függetlenül. Többnyelvű dokumentáció esetében természetesen a

terminológiai munka jelentősége is növekszik, a fordítási folyamatokon keresztül, a dokumentációs anyagok mennyiségével párhuzamosan. A terminológiai szabványosítás és harmonizáció (l. Fóris–Sermann 2010) folyamata is elkerülhetetlenné válik egy globális nagyvállalat számára, előbbi a vállalati szabványosítás mint a szabványosítás egyik hagyományos területe is megkívánja. Demeczky Jenő így fogalmazta meg a terminológia jelentőségét: „a terminológiai munka gazdasági haszna számítható, és a terminológiai munkafolyamat költségeit és hasznát egybevetve gazdasági szempontból is ésszerűen megalapozható a bevezetéséről hozott döntés” (Demeczky 2009: 155).

Tanulmányomban az IKEA Lakberendezési Kft.-nél folyó belső kommunikációt érintő terminológiai munkát kívántam bemutatni. A bemutatott munkafolyamat természetesen valaminek legfeljebb csak a kezdetét mutathatja, végleges állapotnak semmiképp nem megfelelő. Nemzetközi nagyvállalatként a terminológia-menedzsment központi kidolgozást és irányítást érdemelne. A hazai, áruházankénti terminológia kidolgozása mellett szükség lenne a nemzeti, regionális, és globális terminológiai rendszer harmonizálására, nemcsak a fordítások minőségének javítása és költségeinek csökkentése, hanem a munkatársak, osztályok közötti belső kommunikáció hatékonyságának növelése érdekében is. Emellett a kifelé irányuló kommunikáció is külön kezelésre szorulna, a terminológiai pontatlanságból fakadó félreértések elkerülése céljából.

A terminológia szakmai, belső kommunikációban betöltött szerepén túl igyekeztem rámutatni a terminológiai munka gazdasági jelentőségére is. Vizsgáltam a magam által készített belső kommunikáció fejlesztésére szolgáló kiegészítőt. Kihangsúlyozva a munkafolyamat kezdetlegességét, kitértem a jövőbeli fejlesztési lehetőségekre, kiemelve a fordítás minőségét növelő és költséget csökkentő technikai fejlesztéseket.

Irodalom

- Balázs G. 1998. A szinonímia antropológiai nézőpontból. Szinonim korrelációk (kapcsolatok). In: Gecső T., Spannraft M. (szerk.) *A szinonimitásról. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához I.* Budapest: Tinta Könyvkiadó. 20–24.
- Bárczi G. 1958. A szótári homonímia kérdéséhez. *Magyar Nyelv* 54. 43–52.
- Benkő L. 1988. Irodalmi nyelv – köznyelv. In: Kiss J., Szűts L. (szerk.) *A magyar nyelv rétegződése.* (A magyar nyelvészek IV. nemzetközi kongresszusának előadásai). Budapest: Akadémiai Kiadó. 15–33.
- Demeczky J. 2009. A terminológia-menedzsment gazdasági haszna a minőségirányítás pénzügyi mutatói alapján. *Magyar Terminológia* 2. évf. 2. szám. 155–173.
- Faludi A. 2013. *Egy kereskedelmi cég terminológiai rendszerének vizsgálata. Kiegészítő a belső kommunikációról az IKEA Lakberendezési Kft. Budaörsi áruházában.* Budapest, KRE BTK, Terminológia MA. Diplomamunka, Kézirat.
- Fóris Á. 2005. *Hat terminológia lecke.* Pécs: Lexikográfia Kiadó.
- Fóris Á. 2008. *Kutatásról nyelvészeknek. Bevezetés a tudományos kutatás módszertanába.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Fóris Á. 2010. A szaknyelv kutatás modellje és módszerei: szociolingvisztikai megközelítés. *Magyar Nyelv* 106. évf. 4. szám. 424–438.

- Fóris Á. és Sermann E. 2010. A terminológiai szabványosítás és a terminológiai harmonizáció. *Magyar Terminológia* 3. évf. 1. szám. 41–54.
- Fóris Á. 2014. Szinonimák a terminológiában. In: Ladányi M., Vladár Zs., Hrenek É. (szerk.) *Nyelv – társadalom – kultúra. Interkulturális és multikulturális perspektívák. A MANYE XXIII. Kongresszusának előadásai. I–II.* Budapest: MANYE – Tinta Könyvkiadó. 279–284.
- Heger, C. 1963. Homographie, Homonymie, Polysemie. *Zeitschrift für romanische Philologie* 79. Tübingen. 471–491.
- Horváth K. 1999. Poliszémia és homonímia az etimológiai kutatásban. In: Geccsó T. (szerk.) *Poliszémia, homonímia. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához II.* Budapest: Tinta Könyvkiadó. 91–97.
- Károly S. 1980. A Magyar Szinonimaszótár és a szinonimitás. *Magyar Nyelv* 76. évf. 1. szám. 143–156.
- Kiefer F. 2000. *Jelentélemélet.* Budapest: Corvina Kiadó.
- Kiss G. 1999. Homonimák a magyar szótárakban. In: Geccsó T. (szerk.) *Poliszémia, homonímia. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához II.* Budapest: Tinta Könyvkiadó. 117–123.
- Kurtán Zs. 2003. *Szakmai nyelvhasználat.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Pajzs J. 1999. Homonimák és homográfok egyértelműsítése a nagyszótári korpuszban. In: Geccsó T. (szerk.) *Poliszémia, homonímia. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához II.* Budapest: Tinta Könyvkiadó. 167–179.
- Rràlt 2003. *Recommandations relatives à la terminologie.* Conférence des Services de traduction des États européens. Berne: Groupe de travail terminologie e documentation.
- Ruzsa I. 1998. *Logikai zsebenciklopédia.* Budapest: Áron Kiadó.
- Tamás D. 2012. (konferenciabeszámoló) DTT-Symposium. Terminologieprozesse und Terminologiewerkzeuge. Elhangzott: Heidelberg, 2012. április 19–21. *Magyar Terminológia* 5. évf. 2. szám. 291–304.
- Uzonyi P. 2012. Az azonos alakú szótári címszavak és a homonímia kapcsolata. In: Pintér T., Pődör D., P. Márkus K. (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére.* Szeged: Grimm Kiadó. 86–104.

Források

http://hu.wikipedia.org/wiki/allatnevekrol_elnevezett_targyak_listaja (Utolsó megtekintés: 2016. 09. 12.)

Jegyzetek

- * Ezúton szeretném megköszönni az IKEA Lakberendezési Kft. segítőkész munkatársainak: főként Terék Sándor marketing szakembernek és Pintér Boróka fordítónak az IKEA-szótár és tanulmányom készítésében nyújtott segítségét.